

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2025

CROATIAN
HIGHER LEVEL

Monday, 16 June
09:30 - 12:30

Do not hand this up.

This document will not be returned to the
State Examinations Commission.

Pažljivo pročitajte cijeli tekst i odgovorite na pitanja iz svih triju dijelova. Na pitanja odgovorite svojim riječima, a odgovori neka se temelje na tekstu, izbjegavajući pritom doslovno prepisivanje izraza ili rečenica. Svi odgovori moraju biti na hrvatskome jeziku.

I. dio

(30 bodova)

Vjerovanje u Djeda Božićnjaka djecu ne čini boljom, a šteti im

1. Mit o Djedu Božićnjaku **duboko je ukorijenjen** u mnogim kulturama, štoviše, toliko duboko da su ga svojevremeno preuzele čak i brojne komunističke zemlje koje inače nisu bile sklone promovirati religioznost ni praznovjerje. U bivšoj Jugoslaviji se tako sekularizirana inačica Djeda Božićnjaka zvala Djed Mraz, baš kao i u Sovjetskom Savezu.
2. Mit o Djedici često se koristi kao alat za discipliniranje, a u njemu je ključna ideja o **velikodušnom** starcu koji nagrađuje dobru djecu, a kažnjava zločestu. No, posljednjih godina sve se više tematizira pitanje pomaže li uistinu vjerovanje u Djeda Božićnjaka u poboljšavanju dječjeg ponašanja.
3. Tri znanstvene studije provedene u Velikoj Britaniji tijekom zimskog blagdanskog razdoblja 2019., 2020. i 2021. godine pokazale su da se djeca uistinu ponašaju nešto bolje u vrijeme Božića, no ne zbog vjerovanja u Djeda Božićnjaka. Naime, rezultati su otkrili da su pozitivan utjecaj na ponašanje djece zapravo imali blagdanski tradicionalni običaji. Božićni običaji kod djece potiču osjećaj zajedništva i empatije, što može dovesti do bolje suradnje i ljubaznijeg ponašanja. „Običaji su ljepilo koje povezuje zajednice kroz vrijednosti i uvjerenja, a to vrijedi za djecu koliko i za odrasle”, istaknuo je voditelj istraživanja dr. Rohan Kapitany.
4. Studija je uključivala više od 350 obitelji s djecom u dobi od četiri do devet godina, a roditelji koji su sudjelovali u njoj potrošili su slične iznose na darove za svoju djecu te su svi bilježili obiteljske tradicije, kao i ponašanje svoje djece od kraja studenog do 26. prosinca. Običaji i tradicije obuhvaćali su aktivnosti poput kićenja božićnog drvca, pjevanja božićnih pjesama, pripreme tradicionalnih blagdanskih obroka te zajedničkog gledanja božićnih filmova.
5. Osim toga, roditelji su za potrebe studije zabilježili i vjeruju li njihova djeca u Djeda Božićnjaka ili ne. Rezultati su pokazali da je oko 70% djece vjerovalo u Djeda Božićnjaka, no i da ta vjera nije imala **značajan** utjecaj na njihovo ponašanje. Nasuprot tome, sudjelovanje u božićnim aktivnostima pokazalo se kao ključni čimbenik u poboljšavanju ponašanja. Djeca koja su sudjelovala u obiteljskim tradicijama i običajima pokazivala su više empatije, bila su manje sebična i općenito ljubaznija kako se Božić približavao. Dr. Kapitany kaže kako je utjecaj običaja bio tim veći što je on bio neobičniji i zahtjevniji. „Čini se kako djeca reagiraju na trud i **predanost** koje obitelji ulažu u stvaranje blagdanske atmosfere”, istaknuo je.
6. Zašto su običaji toliko moćni? Evolucijski psiholozi smatraju da običaji poput inicijacija, proslava, sakramenata i slično igraju ključnu ulogu u oblikovanju ljudskih vrijednosti i ponašanja jer stvaraju osjećaj pripadnosti i zajedništva. Djeca kroz zajedničke aktivnosti u tim običajima uče o važnosti dijeljenja, suradnje i zahvalnosti. Dr. Kapitany ističe da su djeca sklona oponašati ponašanje svojih roditelja i učitelja. „Ako roditelji pokazuju važnost ljubaznosti i suradnje kroz običaje, djeca to internaliziraju kao dio svojih vrijednosti”, tumači.

7. Dječja psihologinja Maja Bonačić kaže da su običaji i rituali evolucijski važna, predvidiva društvena ponašanja koja ljudima daju osjećaj kontrole, smanjuju razinu anksioznosti i povećavaju osjećaj pripadnosti grupi. Dodaje kako je „u božićno vrijeme to pripadnost obitelji, ali i zajednici koja provodi iste običaje“, dok dr. Kapitany poručuje kako „čarolija Božića leži u djelima, a ne u vjerovanju u izmišljeno biće. Najveći darovi koje možete dati svojoj djeci osjećaji su pripadnosti i ljubavi koji dolaze kroz zajednički provedene trenutke“.
8. Na temelju ovih istraživanja znanstvenici preporučuju roditeljima da se više usmjere na zajedničke aktivnosti, a manje na kazne ili nagrade povezane s Djedom Božićnjakom. Psihologinja Bonačić se nadovezuje te navodi štetnost vjerovanja u Krampusa, božićnog vruga koji u noći na 6. prosinca zajedno sa Svetim Nikolom djeci širom Hrvatske u ispolirane čizmice na prozorskim oknima ostavlja darove. I dok Sveti Nikola nagrađuje dobru djecu slatkišima, Krampus im ostavlja šibu, čime kažnjava njihovo loše ponašanje. „Cijeli taj koncept vanjske nagrade loš je općenito za odgoj djece jer onda dijete radi nešto za nagradu ili ne radi nešto zbog straha od kazne, a ne zato što zaista internalizirano vjeruje da je to ponašanje ispravno ili krivo. To pak znači da će njegovo ponašanje ovisiti o tome hoće li biti otkriveno, a ne o internaliziranom osjećaju moralnih vrijednosti“, tumači Bonačić.
9. Nadalje, neka novija istraživanja dovela su u pitanje i etičku ispravnost podržavanja mita o Djedu Božićnjaku. Dr. Joseph Millum sa Sveučilišta St. Andrews u Velikoj Britaniji smatra da su roditelji koji inzistiraju na tome da je Djed Božićnjak stvarna osoba krivi za „roditeljstvo laganjem“. On navodi kako je „vrlo neetično reći svom djetetu da Djed Božićnjak stvarno postoji. To je manipulativno, narušava njihovo povjerenje i može izazvati zabrinutost i uznemirenost“. To potvrđuje i nedavna studija u kojoj su znanstvenici intervjuirali 48 djece u dobi od šest do petnaest godina koja više nisu vjerovala u Djeda Božićnjaka. Gotovo polovica djece prijavila je da je doživjela negativne emocije poput tuge ili ljutnje zbog otkrića da je priča o njemu bila **obmana**.
10. Psihologinja Bonačić nadovezuje se te kaže da roditeljima uvijek preporučuje da izbjegavaju laganje u odgoju u bilo kojem kontekstu. „Da, ponekad treba prilagoditi istinu i informacije uzrastu djeteta, ali laganje treba izbjegavati. Najvažniji razlog je to što su roditelji djeci poput božanstava i apsolutan su izvor predvidivosti i sigurnosti. Djeca evolucijski imaju informaciju da su roditelji izvor preživljavanja. A ako glavni izvor sigurnosti i preživljavanja nije pouzdan ili ne daje točne informacije o svijetu, onda svijet za dijete postaje nesigurno i nepredvidivo mjesto. Slično se i odrasli osjećaju kada shvate da im, primjerice, vođe društvenog poretka lažu. To dovodi do anksioznosti, osjećaja nesigurnosti i nepovjerenja“.

(prilagođeno prema: Nenad Jarić Dauenhauer, index.hr, prosinac 2024.)

1. Objasnite svojim riječima sljedeće pojmove:

- a) „**duboko je ukorijenjen**“
- b) **velikodušnom**
- c) **značajan**
- d) **predanost**
- e) **obmana**

[5 × 1 bod]

2. Ukratko opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, kakve su to studije nedavno provedene u Velikoj Britaniji te tko je u njih bio uključen. [5 bodova]
3. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, što su te studije otkrile o ponašanju djece u blagdansko vrijeme. [5 bodova]
4. U tekstu psihologinja Bonačić dovodi u pitanje koncept vanjske nagrade ili kazne povezane s vjerovanjem u Djeda Božićnjaka, odnosno Svetog Nikolu i Krampusa. Objasnite svojim riječima, ali temeljeno na tekstu, zašto je taj koncept loš za odgoj djece? [5 bodova]
5. Tekst navodi kako rituali i običaji igraju važnu ulogu u stvaranju i pojačavanju „osjećaja pripadnosti i zajedništva”. Slažete li se s ovom tvrdnjom? Obrazložite svoj odgovor temeljeći ga na tekstu te vlastitom iskustvu. [5 bodova]
6. Tekst na koncept vjerovanja u Djeda Božićnjaka baca prilično negativno svjetlo. Iznesite svoje mišljenje o tom konceptu, a ono neka se temelji na tekstu te vlastitom iskustvu. [5 bodova]

II. dio

(30 bodova)

„Najveći darovi koje možete dati svojoj djeci osjećaji su pripadnosti i ljubavi koji dolaze kroz zajednički provedene trenutke”.

Komentirajte ovu izjavu vlastitim riječima (100 – 150 riječi).

III. dio

(40 bodova)

Napišite esej (od najmanje 300 riječi) o jednoj od sljedećih tema:

1. „Laž je poput grude snijega: što se duže kotrlja, sve je veća”

Martin Luther, *Govori za stolom*

ili

2. ”Nije najveća budala onaj koji ne zna čitati, nego onaj koji misli da je sve što pročita istina”

Ivo Andrić, *Bosanska trilogija*